

מסורת הש"ס

(א) [סוכה מ. מוספתא שביעית פ"ד ה"ו], (ב) [משפטים פרשה כ., (שמות כג), ד] [שביעית פ"ד ה"ו], (ג) [מ"כ נדר פרשה א', ו] [ב"י איט. רש"י,

— ⚔ —

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה יד הכל כי' לא הוה צריך לטעם זה. י"צ פי' דבשעית הנכנס לשביעית דפטורה מן המעשר [דלולי' בתר לקיטת] ופטורה מן הביעור דלולי' בתר חנטה וכשביעית הנכנס לשמיני' חייבת בביעור דלולין בתר חנטה ואע"ג דלקט בשמיני' כיון דהפקרא דמלכא הוא דלולין בתר חנטה לביעור פטור מן המעשר:

מאן שמעת ליה כו'. אלמא ר"ש בן אלעזר כרצן גמליאל סבירא ליה: **אסרוג קשיא ליה ידא.** קשה לען האסרוג ידים ממשמשות צו: **שבט דחדשים.** של לצנה: או **שבט דסקופה.** חמה לסוף שלשים של תקופת טבת נכנס שבט של חמה: היספּה **שנה מעוצרת** מהו. אימתי ר"ה שבט הסמוך לטבת או אדר הראשון שהוא צמקוס שבט: **אחר רוב שנים.** מי ששמו שבט: **אמר רבה אסרוג זה ששית.** שחנטה בששית: **פטורה מן המעשר.** לקמיה מפרש טעמא דכולה מילתא: **א"ל אצ"י בשלמא סיפא.** דקא אמרת צת שביעית שנכנסה לשמינית פטורה מן המעשר אלמא נהגה צה קדושת שביעית ומיחייב לאפקורא והפקרא פטורה מהמעשר דמשמע דאולת צה צתר חנטה לענין הפקר שביעית ולענין ציעור נמי כדקאמרת חייצין צציעור כל הן סיפא אע"ג דסתרא לה לרישא דקאמרת צת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר דהפקר הוא משום שביעית אלמא צתר לקיטה אולת צה לענין שביעית דאי לאו דשביעית נהגא צה לא הוה מפטרא דהפקרא דשביעית פטר לה ממעשר כדתיא צמכילתא^[א] ואכלו אצ"יני עמך ויתרס תאכל חית השדה^[א] מה חיה אורכלת ופטורה מן המעשר אף אדם פטור הא לא הוה קשיא לי דלמינא ספוקי מספקא לן אי אולין צאתרוג צתר חנטה לענין שביעית או צתר לקיטה כמו צמעשר ואולת לחומרא דשביעית דאורייתא היא וספיקא דאורייתא לחומרא: אלא **רישא.** דסיימת צה פטורה מן הביעור דקולא הוא: **אמאי דאמרינן זיל צתר חנטה.** אשמעת לן צה דלא מספקא לן ומסקנא דרישא וכולה סיפא חד טעמא הוא דפשיטא לן דצתר חנטה אולין: אי הכי. דלא מספקא ולא נהגא שביעית צאתרוג צת ששית: **ספחייב צמעשר.** דלאו הפקר הוא: **יד הכל ממשמים צה.** נהי דלא מחייב לאפקורא דלא נהגא צה שביעית מיהו כל שדות ופרדסות הפקר הן צשביעית ואין אצרוג זה נשמר צה לצדו ועל כרחו הכל ממשמשין צו והפקר פטור מן המעשר: **רב המנונא אמר לעולם ששית.** וחייב צמעשר דכיון דשביעית לא נהגא צה ולאו הפקרא דמלכא היא משמוש יד הכל צצה אינו אלא גול ואין הפקר צה פטורה מן המעשר: **מיסבי ר"ש בן יהודה אומר כו'** הכי גרסינן לה צתוספתא^[א] שאין לן שחייב צמעשר אלא אם כן גדל צחיוב ונלקט צחיוב

ובסיפא גרסי' שאין לן שחייב צביעור אא"כ גדל צשביעית ונלקט צשביעית. צרישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורא דמעשר לפי שהוליוא מכלל שאר אילנות שהלכו צם אחר חנטה לפיכך החוקק ליתן טעם לדצריי ואשמעי' כרצה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף סוף יד הכל ממשמשין צה פטורה מן המעשר דלפטורא דציעור לא אצטריך למכתב טעמא דלא אפקיה מדין שאר אילנות דאולין צה צתר חנה לא גדל צחיוב: **אא"כ גדל צשביעית ונלקט צשביעית.** דכי כתיב לצהמתך ולחיה אשר צארנך (ויקרא כה) דילפינן מינה^[א] ציעור צשביעית כתיב ולא צשמינית: **סיפא קשיא צין לרצה צין לרצ המנונא.** דהא מרוייהו צתר חנטה אזלי צשביעית וצת שביעית שנכנסת לשמינית חייצת צציעור דהא לא פליג רב המנונא דצריצה אלא צצת ששית שנכנסת לשביעית: **תנאי היא.** האי תנא פליג עלייהו ותנא אצרינא קאי כוותיהו: **דסניא כו'** הכי גרסי' צתוספתא דמסכת שביעית (פ"ד ה"ו) **א"ר יוסי אצטולמוס העיד משום חמשה זקנים אצרוג אחר לקיטה למעשר ורצותינו נמנו צאושא וגמרו אצרוג אחר לקיטה צין למעשר צין לשביעית: שביעית מאן דכר שמה.**

ובסיפא גרסי' שאין לן שחייב צביעור אא"כ גדל צשביעית ונלקט צשביעית. צרישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורא דמעשר לפי שהוליוא מכלל שאר אילנות שהלכו צם אחר חנטה לפיכך החוקק ליתן טעם לדצריי ואשמעי' כרצה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף סוף יד הכל ממשמשין צה פטורה מן המעשר דלפטורא דציעור לא אצטריך למכתב טעמא דלא אפקיה מדין שאר אילנות דאולין צה צתר חנה לא גדל צחיוב: **אא"כ גדל צשביעית ונלקט צשביעית.** דכי כתיב לצהמתך ולחיה אשר צארנך (ויקרא כה) דילפינן מינה^[א] ציעור צשביעית כתיב ולא צשמינית: **סיפא קשיא צין לרצה צין לרצ המנונא.** דהא מרוייהו צתר חנטה אזלי צשביעית וצת שביעית שנכנסת לשמינית חייצת צציעור דהא לא פליג רב המנונא דצריצה אלא צצת ששית שנכנסת לשביעית: **תנאי היא.** האי תנא פליג עלייהו ותנא אצרינא קאי כוותיהו: **דסניא כו'** הכי גרסי' צתוספתא דמסכת שביעית (פ"ד ה"ו) **א"ר יוסי אצטולמוס העיד משום חמשה זקנים אצרוג אחר לקיטה למעשר ורצותינו נמנו צאושא וגמרו אצרוג אחר לקיטה צין למעשר צין לשביעית: שביעית מאן דכר שמה.**

ובסיפא גרסי' שאין לן שחייב צביעור אא"כ גדל צשביעית ונלקט צשביעית. צרישא דמילתיה יהיב טעמא לפטורא דמעשר לפי שהוליוא מכלל שאר אילנות שהלכו צם אחר חנטה לפיכך החוקק ליתן טעם לדצריי ואשמעי' כרצה דאע"ג דלאו הפקר דמלכא הוא כיון דסוף סוף יד הכל ממשמשין צה פטורה מן המעשר דלפטורא דציעור לא אצטריך למכתב טעמא דלא אפקיה מדין שאר אילנות דאולין צה צתר חנה לא גדל צחיוב: **אא"כ גדל צשביעית ונלקט צשביעית.** דכי כתיב לצהמתך ולחיה אשר צארנך (ויקרא כה) דילפינן מינה^[א] ציעור צשביעית כתיב ולא צשמינית: **סיפא קשיא צין לרצה צין לרצ המנונא.** דהא מרוייהו צתר חנטה אזלי צשביעית וצת שביעית שנכנסת לשמינית חייצת צציעור דהא לא פליג רב המנונא דצריצה אלא צצת ששית שנכנסת לשביעית: **תנאי היא.** האי תנא פליג עלייהו ותנא אצרינא קאי כוותיהו: **דסניא כו'** הכי גרסי' צתוספתא דמסכת שביעית (פ"ד ה"ו) **א"ר יוסי אצטולמוס העיד משום חמשה זקנים אצרוג אחר לקיטה למעשר ורצותינו נמנו צאושא וגמרו אצרוג אחר לקיטה צין למעשר צין לשביעית: שביעית מאן דכר שמה.**

רבה תנאי היא, דתניא אי"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים [אתרוג] אחר לקיטתו למעשר, אחר חנטה לשביעית כרבה. ורבותינו שגמנו באושא חלקן כזה ופשטותה היא.

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה טו.

אן שבט דתקופה. אמתני' נמי דקתני צאחד צצצט קא צעי אע"ג דשאלו צאתרוג^[א] (וקשיא אמאי לא צעי צאחד צאלול ר"ה למעשר צהמה או צקמיייתא צו' צסיון ר"ה לשתי הלחם וצאצין): **דחדשים.** אע"ג שצישול הפירות הולך אחר הצמה שנאמר (דברים לג) ממגד צצולות שמש ה"נ כתיב (שם) ממגד גרש ירחים וגם ישראלים מונין לצלנה:

בשרמא סיפא דחומרא. תימיה מאי חומרא הרי קולא היא לענין מעשר וחומרא לענין שביעית ואי הוה אזיל לחומרא צתרוייהו הוה שייך חומרא אצל השתא הוה ליה למימר צשלמא סיפא צצר חנטה וי"ל דהכי קאמר צשלמא סיפא אפילו מטעם ספק דצתר חנטה או צצר לקיטה אולת לחומרא לענין ציעור וניחא הא דפטורה מן המעשר מאחר דחייבו חכמים להפקיר:

יד הברא ממשמשים בו ואת אמרת תתחייב במעשר. לא נקט האי טעמא אלא למאן דאמר לעיל (דף יד): שז לאילין לכל דבר כשאר אילנות דכולהו מודו דצתר חנטה אפי' הכי פטורין מן המעשר מטעם יד הכל ממשמשין דלמאי דסבר אצטולמוס משום חמשה זקנים דאתרוג אחר לקיטה למעשר ואחר חנטה לשביעית ^(א) לא הוה צריך לטעם זה דצין לענין חדש וישן צין לענין מעשר שני ועני אזיל צצר לקיטה וצחנס אייתי לקמן דאצטולמוס דהיינו מתני' דצכורים (פ"צ ז מ"ו) דאתרוג שז לאילין צג' דרכים וליקך דצרך אחד: **שאין דבר שחייב במעשר אא"כ גדא בחיוב ונלקט בחיוב.** לענין חדש וישן מעשר שני ועני לא צציי גדל ונלקט צצנה אחת ואולין צצר חנטה והכא פטור משום יד הכל ממשמשין: **שאין דך דבר שחייב בביעור אא"כ גדא בשביעית ונלקט בשביעית.** וא"ת ומאי קשיא ליה סיפא צין לרצה צין לרצ המנונא הא כוליה תנאי פליגי אדר"ש צהא דהא מילתא דפשיטא דצכל דוכתי צין למעשר צין לשביעית אילן צצר חנטה ירק צצר לקיטה צצולא חותים צצר שלש ועוד קשיא דצפ' מקום שנהגו (פסחים נא): קאמר רצי שמעון גופיה כל הספחים אסורין חוץ מספיחי כרוב שמעמידה רצ נסים גאון צצל שביעית היוצאים צשמינית ונראה הני מילי לענין שאר רצותינו

דיני שביעית חוץ מלענין ציעור ועוד נראה דלא איירי הכא אלא צאתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא ספיר השתא כרבי שמעון היאה דצנות שז שביעית שלהן שניה (שביעית פ"ה מ"א):
ורצותינו
דבר שחייב במעשר אא"כ גדל צחיוב ונלקט בחיוב
ועני לא צציי גדל ונלקט צצנה אחת ואולין צצר חנטה והכא פטור משום יד הכל ממשמשין:
שאין דך דבר שחייב בביעור אא"כ גדא בשביעית ונלקט בשביעית.
וא"ת ומאי קשיא ליה סיפא צין לרצה צין לרצ המנונא הא כוליה תנאי פליגי אדר"ש צהא דהא מילתא דפשיטא דצכל דוכתי צין למעשר צין לשביעית אילן צצר חנטה ירק צצר לקיטה צצולא חותים צצר שלש ועוד קשיא דצפ' מקום שנהגו (פסחים נא):
קאמר רצי שמעון גופיה כל הספחים אסורין חוץ מספיחי כרוב שמעמידה רצ נסים גאון צצל שביעית היוצאים צשמינית ונראה הני מילי לענין שאר רצותינו

דיני שביעית חוץ מלענין ציעור ועוד נראה דלא איירי הכא אלא צאתרוג דוקא ושמא שום טעם יש ומיתוקמא ספיר השתא כרבי שמעון היאה דצנות שז שביעית שלהן שניה (שביעית פ"ה מ"א):
ורצותינו
דבר שחייב במעשר אא"כ גדל צחיוב ונלקט בחיוב
ועני לא צציי גדל ונלקט צצנה אחת ואולין צצר חנטה והכא פטור משום יד הכל ממשמשין:
שאין דך דבר שחייב בביעור אא"כ גדא בשביעית ונלקט בשביעית.
וא"ת ומאי קשיא ליה סיפא צין לרצה צין לרצ המנונא הא כוליה תנאי פליגי אדר"ש צהא דהא מילתא דפשיטא דצכל דוכתי צין למעשר צין לשביעית אילן צצר חנטה ירק צצר לקיטה צצולא חותים צצר שלש ועוד קשיא דצפ' מקום שנהגו (פסחים נא):
קאמר רצי שמעון גופיה כל הספחים אסורין חוץ מספיחי כרוב שמעמידה רצ נסים גאון צצל שביעית היוצאים צשמינית ונראה הני מילי לענין שאר רצותינו

רבה תנאי היא, דתניא אי"ר יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים [אתרוג] אחר לקיטתו למעשר, אחר חנטה לשביעית כרבה. ורבותינו שגמנו באושא חלקן כזה ופשטותה היא.

עין משפט נר מצוה

עטא א מיי' פ"א מהל' מ"ש הלכה ו' ופ"ד מהל' שמיטה הלכה יב [טושי"ע י"ד קומן שלא סעף קטין]:

פ ב מיי' (שם הל"ט) [פ"א מהל' מעשר שני הל' ה' טושי"ע שם]:

— ⚔ —

רבינו חננאל

מאי שנת התם (בהוויה) [בבביייתא] דתנן וליקרות דקתני ואם היתה שנייה נכנסת לשלישית, ומאי שנת הכא גבי אתרוג דקתני אם היתה שלישית נכנסה לרביעית כול', ופשטותה היא. פירי' שבט דחדשים נכנסת ימות הלבנה שבי' ימים לייב חדש. שבט דתקופה לחבובן חמה, והם שסי"ה ימים לייב חדש. ושבט של חמה נקרא ינוארים בלשון יוון. פעמים שבאים ט"ו של שבט (ל' שנת הלבנה, ביתר מחציו ומורבו של שבט שנת החמה. ופשטנה שבט של חדשי הלבנה, ואפילו אם היא שנה מעוברת, ראש השנה שלו שבט, בחר רוב שנים אולין, אמר רבה אתרוג בת שישית שנכנסת בשביעית פטורה מן המעשר, בחר לקיטה אולין לעינין מעשר, מפני יד הכל ממשמשין בה, וההפקר פטור מן המעשר. ופטורה מן הביעור, דאולין בתר חנטה. והא בת שישית היא, מיקל במעשר ובביעור. וכת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור ופטורה מן המעשר, ואוקימנא לחומרא. ורבי המנונא אמר בת שישית שנכנסת לשביעית לעולם ששית, פי' שחייבת במעשר. וכת שביעית שנכנסת לשמינית לעולם שביעית. ואותבינן הא דתני ר' שמעון בן יהודה משום ר' שמעון אתרוג בת ששית שנכנסת לשביעית פטורה מן המעשר וכן הביעור, שאין לך דבר שחייב בביעור אלא הגדל והנלקט בפטור. קשיא לרבה. ולרב המנונא דאמר לעולם בחר חנטה אולין, קשיא ליה רישא וסיפא, רישא קתני אתרוג בת ששית שנכנסת בשביעית פטור מן המעשר, הגה בתר לקיטה [אולין], שאין לך נלקט בשביעית וחייב במעשר. וסיפא נמי דקתני בת שביעית שנכנסת לשמינית פטורה מן הביעור, גם זו בתר לקיטה אולין שאין לך נלקט בשמינית וחייבת בביעור. ולא מצא פירוק. סיפא קשיא לרבה דאמר בת שביעית שנכנסת לשמינית חייבת בביעור [דאולין] אחר חנטה, ומתניתא תני פטורה מן הביעור קשיא ליה. ופרקי

^[א] לכאורה צ"ל ליהקך פעמים שצאים ט"ו של שבט שנת החמה ביתר וכו' של שבט של שנת הלכנה וי"ע